

DA LI JE KRIVA ZAKLETVA UVIEK TEŽAK GRIEH

Dr. Dominik Budrović, O. P.

Obrazloživši težinu grieha krivozakletve (perjurium),¹ htio bih u ovom prikazu iznieti, kako je zakletva nešto tako sveto, da je svaki sviestni i pravi prekršaj proti njezinog glavnog cilja (istinu Bogom posvjedočiti ili istinitost obećanja sve do izvršenja Božjim ugledom štititi) uvijek težki grieh.

Nek su nam, u ovom prikazu, pred očima dvie glavne razdiobe zakletve. Izjavna zakletva (j. assertorium), kojom potvrđujemo svoju izjavu o nečemu, što već jest ili nije sada ili što je bilo ili nije bilo u prošlosti. Zatim obećajna zakletva (j. promissorium), kojom potvrđujemo svoje obećanje, da ćemo nešto učiniti ili da ne ćemo učiniti.

O izjavnoj zakletvi nema sumnje, da je svaki sviestni prekršaj proti njezinog glavnog cilja uvijek težki grieh. I najmanju laž, pa i u šali, potvrditi zakletvom jest smrtni grieh. To je stalna katolička nauka. U tomu se slažu svi katolički bogoslovi. Crkva se je jasno i svečano o tome izjavila. Osuđena je n. pr. ova tvrdnja »Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.«² To znači, da Bog i hoće i može zauvijek osuditi čovjeka, koji krivom zakletvom potvrdi i samo laku laž, naravno, ako se taj iskreno ne pokaje i ne popravi učinjeno zlo. O toj nauci nema sumnje.

Ne slažu se pak katolički bogoslovi, kad je pitanje obećajne zakletve. I ovdje se svi slažu, da je težki grieh nešto obećati, a u isto vrijeme to ne namjeravati izvršiti, te zakletvom potvrditi to obećanje, makar se radilo i o neznatnoj obećanoj stvari. No, ako pogledamo duboko u samu bit ovakove krive prisege, uvidjet ćemo, da se ovakova krivozakletva stvarno ne razlikuje od izjavne krivozakletve. Također se svi slažu, da je težki grieh krivozakletve, kad je predmet obećajne prisege važan, a vlastitom krivnjom nije došlo do izvršenja takova obećanja. Ali u sliedećem se pitanju ne slažu svi bogoslovi: Da li onaj, koji iskreno obećava nešto neznatno i to prisegom potvrdi, ali kasnije promjeni svoju nakanu i svojom krivnjom to ne izvrši, počinjava težki grieh krivozakletve? Latinski bi se reklo:

¹ B. S. 1941, br. 2—3.

² Denzinger-Bannwart n. 1174.

utrum in juramento promissorio, ut tali, detur parvitas materiae,

Mnogi bogoslovi, brojčano možda jači, tvrde, da nije težki grijeh krivozakletve neizvršiti neznatnu stvar zakletvom obećanu, ako tu nije kakva druga otegotna okolnost. Ali ima također bogoslova veoma velikog auktoriteta, koji naučavaju, da pravi prekršaj obećajne zakletve jest uvijek težki grijeh krivozakletve, makar se radilo i o malenoj stvari. Ovu nauku brane Card. Caietan,³ Lessius,⁴ Valentia,⁵ Concina.⁶ Njihovo izpravno dokazivanje, u kratko izneseno, jest ovo: Svaka stvarna i sviestna povreda promišljene i valjane zakletve (u njezinom glavnom cilju »istina«) jest krivozakletva (perjurium), a svaka je sviestna krivozakletva težki grijeh.

Ovima na čelu, svojim auktoritetom i obrazloženjem, stoji Anđeoski Naučitelj. Svakom je bogoslovu poznat bogoslovski auktoritet, koji uživa sv. Toma Akvinac radi naročitog odobrenja njegove nauke sa strane Crkve i radi naredbe, da se njega sliedi. Ali na to se ne mislim upirati, iako je to samo od sebe već jedan bogoslovski dokaz. Izriet ću samo kao dokaz, Akvinčevo stvarno dokazivanje, a s time u vezi osvrnut ću se na neke razloge protivnika.

I.

Za sv. Tomu je tako jasno, da je svaka obveza obećajne zakletve težka. On to izvodi iz same naravi obećajne zakletve. On nikada ne razlikuje, u zakletvi, između malene i velike obećane stvari. On samo insistira na časti Božjega Imena, koje se u zakletvi zaziva, te na težkoj dužnosti izbjeći krivozakletvi, ne učiniti Boga svjedokom ili zaštitnikom laži. Za Anđeoskog Naučitelja je sinonim perjuriūm i težki grijeh. Nema kod njega razlikovanja perjuriūm proprie et stricte dictum i perjuriūm late et generaliter dictum, kao što ima kod modernih pisaca. Gdje god kod sv. Tome nađemo riječ perjuriūm to uvijek znači perjuriūm stricte dictum modernih. To je važno za razumievanje Akvinčevih tekstova, koje ćemo ovdje navesti.

U Teološkoj Sumi⁷ sv. Toma postavlja pitanje: utrum juramentum habeat vim obligandi. I na to ovako odgovara: »obligatio refertur ad aliquid quod est faciendum vel dimittendum. Unde non videtur respicere juramentum assertorium (quod est de praesenti, vel de praeterito) ... sed solum in his quae sunt fienda per illum qui jurat. Sicut autem juramentum assertorium debet habere veritatem; ita

³ Coment. in 2. 2. q. 89. a. 7.

⁴ De Just. 1. 2. c. 42, dub. 5.

⁵ In 2. 2., disp. 6. q. 7, punct. 3, concl. 3.

⁶ In Decal. 1. 5, diss. 2, c. 1.

⁷ 2. 2. q. 89. a. 7.

etiam et juramentum de his quae sunt fienda a nobis in futurum. Et ideo utrumque juramentum habet quamdam obligationem; diversimode tamen; quia in juramento, quod est de praeterito vel praesenti, obligatio est non respectu rei, quae jam fuit vel est (mi se tu obzirom na sam predmet nemamo što obvezati!), sed respectu ipsius actus jurandi (dužnost nam je samu zakletvu istinito položiti), ut scilicet juret id quod jam verum est vel fuit: sed in juramento quod praestatur de his quae sunt fienda a nobis, obligatio cadit e contra super rem quam aliquis juramento firmavit; tenetur enim aliquis ut faciat verum esse id quod juravit (mora učiniti da postane istinito ono što je zakletvom obećao, naime izvršujući); alioquin deest veritas juramento.«

Dakle sv. Toma jasno luči dvie različite obveze u zakletvama: u izjavnoj zakletvi dužnost je paziti na čin prisizanja, da naime zakletva bude takova kakova stvar ili događaj u sebi već jest ili je bio, da odgovara našem uvjerenju, našoj spoznaji o stvari ili događaju. Ali kad je pitanje o obećajnoj zakletvi tada (dakako da mora odgovarati prisega i iskrenoj nakani izvršiti) glavna i važnija dužnost pada na to da moramo sve moguće učiniti, eda obećanje, zakletvom potvrđeno, izvršimo. Moramo najozbiljnije nastojati izvršiti stvar, inače nema istine u zakletvi. To su malo prije navedene rieči Anđeoskoga Naučitelja, a ako nema istine u zakletvi, tada je to krivozakletva, a krivozakletva (perjurium) je, za sv. Tomu, uvijek težki grieh.

Mnogi bogoslovski pisci vele, da onaj, koji u zakletvi iskreno nešto obeća, a kasnije promieni namjeru i ne izvrši, nije krivozakletnik (jer da je u času zakletve iskreno namjerao), nego da je nevjeran ili nestalan u obećanju. Pače ovi bi htjeli da svoju tvrdnju potvrde čak auktoritetom sv. Tome!

Ovi bogoslovi u svoj prilog uzimaju rieči sv. Tome, gdje on govori o običnom obećanju i laži u običnom govoru izvan zakletve: »qui aliquid promittit, si habeat animum faciendi quod promittit, non mentitur...; si vero non faciat quod promisit, tunc videtur infideliter agere per hoc quod animum mutat.«⁸ Oslanjajući se bez dubokog promišljanja na ovaj tekst a ni ne obazirući se na jedan drugi važniji i jasniji, oni vele, da prekršitelj obećajne zakletve nije krivozakletnik nego nevjeran i nepostojan u svom obećanju.

A ipak sv. Toma je tako jasan i odrješit. I kad pisci bogoslovskih priručnika ne bi jednostavno prepisivali tekstove sv. Tome (a i tumač) jedan od drugoga, nego ih na izvoru proučili, to bi tako lako uvidjeli. Anđeoski naime na drugom mjestu jasno veli: »Aliud est de simplici verbo, aliud de juramento in quo divinum testimonium imploratur. U običnom govoru i obećanju dovoljna je iskrena nakana, eda

⁸ 2. 2. q. 110, a. 3, ad 5.

netko ne zalaže. Sed juramentum adhiberi non debet, nisi in re de qua aliquis firmiter certus est (da će je izvršiti). Et ideo, si juramentum adhibeatur, propter reverentiam divini testimonii, quod invocatur, obligatur homo ut faciat esse verum id quod juravit, secundum suam possibilitatem.«⁹ Zar to nije i odviše jasno? Sasvim je — po nauci Akvinca — drugčije u običnim obećavanjima nego li je to u obećajnoj zakletvi, a zašto? Propter reverentiam divini testimonii. Radi Božjeg posvjedočavanja, a ne radi veličine obećanog predmeta!

Da to mora tako biti, bit će nam jasno, ako promotrimo sam pojam i narav obećajne zakletve. Sva snaga obveze svake zakletve, kao zakletve, to jest čina kreposti bogoštovlja, ne izvire nikako iz važnosti same stvari, koja se zakletvom potvrđuje, niti iz vrste nakane polagača zakletve (kao što to biva u zavjetovanju, gdje snaga obveze pod laki ili teški grieh ovisi glavno skoro isključivo o nakani zavjetovanika) već sva snaga zakletve, kao zakletve, ovisi samo i izključivo iz najteže dužnosti dubokog poštivanja Boga (koga se zakletvom zazivlje za svjedoka istine za stvari iz prošlosti ili sadašnjosti te za štitnika istinitosti obećanja i izvršenja u budućnosti) da ga niti prividno, pred ljudima, ne postavimo za svjedoka ili zaštitnika laži!

Nauka je vjere, da je teški grieh i najmanju laž potvrditi izjavnom zakletvom; svi se slažu, da je teški grieh krivozakletve neizvršiti važnu stvar zakletvom obećanu. Razlog je reverentia Divini testimonii. A zašto bi se ovaj razlog smio izključiti samo kod malene stvari u obećanoj zakletvi? A, ako se taj razlog nema izključiti, onda i ta zakletva obvezuje pod teški grieh, jer je reverentia Divini testimonii summa sama od sebe, to jest radi neizmjerne Božje istinitosti, sveznanja i svemogućstva, a ne od slučajne važnosti prisegnute stvari.

Ovo što smo do sada rekli mogli bismo sažeti u ovaj silogizam: Ubicumque in juramento deest (scienter, culpabiliter) veritas — ibi adest perjurium. Atqui juxta Angelicum¹⁰ juramento promissorio praecise deest veritas, si jurans culpabiliter non facit (non conatur) ut verum fiat id quod promisit. Ergo juxta Angelicum, in juramento promissorio culpabiliter non expleto adest perjurium (a to za sv. Tomu znači perjurium strictum). Atqui perjurium est peccatum mortale ex toto genere. Ergo: Non admittit parvitatem materiae.

K ovomu nadodajem dokaz iz obćeg uvjerenja o narav i smislu obećajne zakletve. Cilj zakletve je podati nepokolebivu stalnost ljudskim izjavama i obećanjima. Napose za obećajnu zakletvu pitamo: Koji je njezin cilj? Što ljude najviše zanima kod te zakletve, Bez dvojbe ih najviše zanima, da im se prisegnuta stvar izvrši. Ljudima nije baš glavno, što mi

⁹ 2. 2. q. 89. a. 7. ad 1.

¹⁰ vidi n. pr. 2. 2. q. 89, a. 7. c. et ad 1.

u času polaganja zakletve namjeravamo, već im je najvažnije, da budu mirni i sigurni, da ćemo mi, iz strahopočitanja i poštivanja Boga, svakako stvar u danom času izvršiti. I kad baš ove stalnosti ne bi bilo, oni ne bi ni tražili zakletve od nas, jer im nije baš naročito stalo do toga, što mi sada namjeravamo, već do toga, da se mi smatramo Božjim auktoritetom vezani sve do konačnog izvršenja obećanja. Tako svatko, svjestno ili nesvjestno, drži o obećanoj zakletvi.

Loše posljedice protivničke nauke. Ako već načelno dopustimo, da izvršenje prisegnute stvari ne obvezuje pod teški grieh krivozakletve, već jedino, ako je stvar važna, tada se otvaraju vrata velikim pogibeljima. Zašto? Jer je pojam veliko ili maleno, važno ili nevažno u praksi dosta elastičan i neodređen. Za mene, koji sam zakletvom nešto obećao, može to biti nezatno, a za onoga, komu sam obećao može ta ista stvar biti važna jednostavno iz razloga možda meni nepoznatih ili drugčije prosuđenih. A što onda?

II.

A sada da se osvrnem na priziv protivnika, koji se prizivaju na nauku sv. Tome, da je veća obveza iz zavjeta nego li iz zakletve, pak nelogički zaključuju: a budući da u zavjetu može biti nezatnost predmeta (parvitas materiae), dakle a fortiori i u zakletvi.

Najprije ad hominem: Taj zaključak tako aprioristički oblikovan ne vriedi, jer bi onda morali vriediti i mnogi drugi zaključci. Morao bi vriediti i ovaj: Dakle može se pripustiti nezatnost predmeta, nezatna laž, i u izjavnoj zakletvi. Također i ovaj: Dakle a fortiori može i polagač zakletve sebe obvezati pod laki grieh na izvršenje velike i važne prisegnute stvari, kad to može zavjetovanik. A znamo, da ni jedan od ova dva zaključka nije istinit i da se oba protive katoličkoj nauci. Stoji li, dakle, ona, barem onako aprioristički oblikovana, tvrdnja a fortiori?

Da vidimo sada, što je na stvari. Anđeoski Naučitelj u svojoj Teološkoj Sumi¹¹ naučava, da je obveza zavjeta veća nego li zakletve ovako: »... obligatio voti causatur ex fidelitate quam Deo debemus, ut scilicet ei promissum solvamus; obligatio autem juramenti causatur ex reverentia quam debemus ei, ex qua tenemur quod verificemus id quod per nomen eius promittimus. Omnis autem infidelitas irreverentiam continet, sed non convertitur« (a ne obratno). Zašto je, dakle, obveza zavjeta veća nego li obećajne zakletve? Zato, jer zavjetom istome Bogu nešto obećavamo; zato smo to dužni izvršiti i radi vjernosti prema istom Bogu, jer smo Njemu obećali, i radi poštovanja prema Njemu, jer svaka nevjernost

¹¹ 2. 2. q. 89. a. 8.

prema nekome jest i neko nepoštovanje. Dakle onaj, koji prekrši zavjet dvostruko griješi: griehom nevjernosti izravno proti Bogu a time i griehom nepoštovanja Boga. Naprotiv onaj, koji ne održi obećajnu zakletvu griješi samo nepoštivanjem Boga, a ne nevjernosti proti Bogu, jer Njemu i nije ništa obećao nego čovjeku, a na Boga se prizvao kao na svjedoka i zaštitnika. U zavjetu nas veže i vjernost i poštivanje prema Bogu, a u zakletvi samo poštivanje. To i ništa više je htio sv. Toma!

Iz ovoga ne sliedi, da je poštivanje (reverentia), radi kojega moramo izvršiti zavjet i ono, radi kojega moramo izvršiti zakletvu, tobože iste naravi, a još manje, da je svaki prekršaj zavjeta teži nego prekršaj zakletve. Poštivanje Boga u zakletvi je uvijek dužnost duboka, absolutna, neovisna o vrsti ili stupnju naše nakane, okolnostima subjekta i okoline. Je li netko dovoljnom sviešću položio zakletvu, ona je uvijek valjana i nosi sobom veoma duboko dužnost poštivanja Boga čuvajući se (i uz cieniu života, ako uztreba) da ne bi pred ljudima učinio Boga svjedokom pa i neznatne laži! Tu se ne može, kao u zavjetovanju, odrediti granica obveze obvezujući sama sebe pod laki grieh; ne može se izpričati od teške obveze navodeći velik strah ili nepravednu silu nanesenu, uslied čega je zakletva položena. Tu ne može nitko postavljati zakona ili granica o valjanosti zakletve, jer nitko nije gospodar Božje časti i poštivanja! Ako Crkva može u nekim iznimnim slučajevima, radi obćeg dobra, na k n a d n o oprostiti od obveze izpunjavanja, to je nešto sasvim drugo. Ona Božjom vlašću oprašta od obveze izvršenja prisegnutog, zadatog obećanja i prema tome pada i obveza zakletve. A što je veoma važno jest, da Crkva to javno i otvoreno izjavljuje, pa dosljedno nema više mogućnosti zavaravanja ljudi plaštem Božjeg auktoriteta i time očito prestaje zaštitništvo Božje istinitosti nad obećanjem, nekoć u zakletvi izrečenim. »Romani Pontifices ab hujusmodi juramentis (govori o prisilnim zak.) homines absolverunt, non quasi decernentes hujusmodi juramenta non esse obligatoria [kao da tobože ne vriede radi nasilja], sed quasi hujusmodi obligationes ex justa causa relaxantes«. ¹² Ali zapravo nitko ne može postavljati granice ili uvjete valjanosti ili obvezi zakletve.

U zavjetovanju može biti neznatnost predmeta, jer je tu postupak oprečan nego li u zakletvi. U zavjetovanju svojim obećavanjem slobodno »dajemo« Bogu nešto: veliko ili maleno. obvezujući sebe na to darivanje (izvršivanje zavjeta) pod laki ili težki grieh, kako to već mi slobodno hoćemo. Ali u zakletvi ne dajemo ništa Bogu, već Njega zazivamo za svjedoka i time smo, htjeli ili nehtjeli, teško obvezani prema Njegovoj istinitosti, sveznanju i svemogućnosti, koliko to On i ovi atributi traže, a to je bez granica, pak je zato svaki sviestni prekršaj

¹² S. Theol. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3.

proti zakletve (proti bitnog cilja: istinitost) grijeh također »bez granica«, naime teški grijeh.

U polaganju zavjeta može Crkva stavljati uvjete za valjanost zavjetovanja. Zašto? Jer je zavjet obećanje nekog izvrstnijeg dobra istom Bogu obećano. Zavjetom hoćemo da »dahnemo« Bogu nešto što će Mu se više sviđati (n. pr. celibat) nego li nekoje drugo dobro u poredbi, u odnošaju s time (n. pr. ženitba). Sada, ako Crkva — Božja namjestnica — odredi da nešto u tim i tim okolnostima nije (obćenito govoreći, a to je dovoljno za zakon) izvrstnije dobro (melius bonum) pače niti dobro, tada se to Bogu ne može sviđati. Zato se to ni ne može Bogu zavjetovanjem pokloniti. Zavjet ne vrijedi. Osim toga zavjet (barem javni) je neka vrst duhovnog ugovora, a Crkva može stavljati uvjete valjanosti ili dopustivosti ugovora. U zakletvi pak nema nikakvog davanja ili obećavanja Bogu, već je tu samo, i to izravno, zazivanje Boga za svjedoka i štitnika, a Crkva ne može učiniti da to nije zazivanje Boga.

U kratko: kao što se u izjavnoj zakletvi zaziva Boga za svjedoka istinitosti izjave, i tu ne postoji neznatnost predmeta, jer nije pitanje izjavljene stvari nego vrhovne časti Boga; tako se u obećajnoj zakletvi zazivlje Boga za svjedoka iskrene nakane obećanja i — što je važnije — za zaštitnika istinitosti izvršenja, a to zaštitništvo traje kroz čitavo vrijeme do časa izvršenja ili do zakonitog prestanka obveze, pa zato ni tu nema neznatnosti predmeta, jer se i tu radi jednako o vrhovnoj časti Boga, njegove istinitosti u tvrđenju i u zaštitništvu, o časti njegova sveznanja i svemogućstva.

Kard. Kajetan¹³ izpravno razlaže: »Vocatur perjurium simpliciter et absolute id quod directe contrariatur fini juramenti... Proprius autem finis juramenti est confirmatio humani dicti: ita quod ad hoc (za to) directe Deus inducitur testis ut id, quod dicitur, firmum sit, fultum divino auxilio... Et quoniam firmitas ex teste, quoad assertorias orationes non facit aliud quam sic esse ut dicitur (ne čini drugo nego da jest tako kako se izjavljuje); et quantum ad promissorias, sic futurum esse ut dicitur (za govor obećanja firmitas ex teste ne čini drugo nego da će biti onako kako se izjavljuje) et in hoc consistit ratio veri, scilicet sic esse vel non esse, fore vel non fore: ideo fini juramenti contrariatur solo falsitas illa qua aut falsum dicitur (lažno se izjavljuje) aut falsificatur (čini se lažnim ne izvršujući) quod vere promissum est... quoniam ad hoc directe firmatur promissoria oratio ut verificetur in executione.« A malo dalje: »Nec ista vis (obveza izvršenjem učiniti istinitim ono, što se obećalo) est alia a vi testificativa secundum essentiam, sed secundum effectum: quoniam vis obligatoria ad veritatem affuturæ executioni

¹³ Coment. in 2. 2. q. 98. a. 1.

consistit in hoc quod Deus invocatur testis futurae veritatis.«

Za Anđeoskog Naučitelja i njegova velikog tumača Kard. Kajetana, kao i za mnoge druge bogoslove, nema sumnje, da je Bog i u obećajnoj zakletvi svjedok i osim toga zaštitnik istinosti izvršenja; da sviestno i grešno neizvršenje jest pravi grieh krivozakletve, pak zato teški grieh, jer ne igra glavnu ulogu važnost stvari nego teška dužnost ne ogriješiti se o duboko poštivanje Božje istinosti, sveznanja i svemogućstva.

III.

A što o velikom broju bogoslova, koji zagovaraju neznatnost predmeta u obećajnoj zakletvi? Broj pisaca u praktičko-moralnim pitanjima, istina, igra neku ulogu, jer može učiniti neku »vanjsku« praktičku vjerojatnost neke nauke. Ali je ipak sigurno, da broj nije glavni čimbenik ni u ovim pitanjima, već razlozi. A zar razlozi sv. Tome nisu stringentni? A bogoslovski auktoritet Anđeoskog i Zajedničkog Naučitelja nije li mnogo veći nego li auktoritet velikog broja modernih pisaca priručnika? Pogotovo, kad ni taj broj nije u stvarnosti tako velik, jer često mnoga nauka u mnogim priručnicima nije osobno pišćeva, već ju je on jednostavno prepisao bez naročitog osobnog vaganja razloga. Tipičan je primjer u ovom pitanju gore spomenuti i krivo shvaćeni tekst sv. Tome o laži i nevjernosti, uzet iz 2. 2. q. 110. a. 3 ad 5., koji pisci jednako jedan od drugoga prepisuju zajedno s istim krivim tumačenjem, a niti ne spominju one tekstove iz 2. 2. q. 89. a. 7. c. et ad 1, gdje Anđeoski baš rješava pitanje.

A što veli sv. Alfons? On u svojoj *Theologia Moralis*¹⁴ piše: »Defectu secundae veritatis (u obećajnoj zakletvi prva istina, što mora biti, jest iskrena nakana izvršiti; a druga istina je samo izvršenje) vere pejerat is, qui quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere potest. Id solum hic dubitatur, an qui promisit rem exiguam cum juramento, ut v. gr. dare alteri unum pomum . . . sub gravi peccato teneatur haec servare. Ubi speculative quidem videtur, quod sic, quia vere adductus est Deus ut testis, quod sit factururus (da će učiniti, a ne samo svjedok nakane!); Ergo si sine causa non facit, quantum in se est, facit Deum testem falsum. Nihilominus alii tenent contrarium.« Malo dalje nazivlje našu nauku, koja nieće neznatnost predmeta, »valde probabilis«; a onu, koja tvrdi da može biti mala stvar i laki grieh, zove »non minus probabilis, immo forte probabilior«. Iz svega pisanja sv. Alfonsa izgleda, da je sv. Alfons s Anđeoskim Naučiteljem (koga i navodi u ovom pitanju), kada promatra objektivno same razloge, a samo, mu-

¹⁴ Th. M. lib. 3, tract. 2, nr. 173.

čen mišlju na praktični život, da popušta i prihvaća donekle protivnu nauku, koja dopušta neznatnost predmeta. Njega je, po svojoj prilici, mučila misao: što onda s onim tolikim neizvršenim zakletvama u malim stvarima u svagdanjem životu? No osvrnut ćemo se i na tu poteškoću.

Zar je, dakle, svako neizvršenje prisegnutog obećanja teški grijeh? To iz naše nauke ne sliedi. Najprije dopušta se mogućnost nevaljanosti obećajne zakletve i mogućnost neznatnosti predmeta u »priključnim« zakletvama (j. *accessorium*). To su zakletve, koje imaju da neposredno učvrste nekakav akt, pod kojim je uključeno više stvari ili čina ili izostavljanja. Tako biva, kad se polaže koji zavjet, sklapa kakov ugovor, obećanje mnogovrstnih čina i slično. U tom slučaju, ako je zavjet ili ugovor ili obećanje po sebi (iz bilo kojih razloga) nedozvoljeno i ništetno, tada je i zakletva ništetna. Ipak obećajna bi zakletva mogla i u ovom slučaju vriediti. To bi bilo kad bi netko zakletvom mislio ne samo potvrditi dotični akt, već i napose i neovisno o valjanosti akta, potvrditi svoju nakanu i odluku.

Narav obveze ovakovih »priključnih« zakletava je različita. Onaj, koji zakletvom potvrđuje kakav ovakav akt, obvezan je pod teški grijeh na cjelinu, koja je u aktu sadržana, ali ne na pojedinosti kao takove. Na pojedinosti je dužan kako stvar sama od sebe traži i kako ozbiljni ljudi to smatraju. Tko polaže zakletvu vjernosti nekome ili nekoj službi, taj je pod teški grijeh krivozakletve dužan izbjegavati sve, što ozbiljno ugrožava tu službu ili joj tešku štetu nanosi. Dužan je pod isti grijeh obavljati sve važne čine te službe, a ostale manje važne čine onako, kako smatraju i čine čestiti ljudi. Tako maleni propusti i zakašnjenja u vršenju službe nisu nikakav grijeh, ako to biva riedko; ili, ako su ti propusti česti ali veoma neznatni; ili, ako bivaju iz opravdanog razloga. Na ovakav naime način izpravno shvaćaju zakletvu vjernosti svi ozbiljni i čestiti ljudi; drugo što razboriti predpostavljeni ne traže niti drugo što zakletnici namjeravaju.

A što o onim čestim malenim zakletvama osobito majki prema svojoj djeci, da će ih kazniti, Zar uvijek teško griješe, ako ih ne kazne? Ne. Pače to nekažnjavanje može biti i bez ikakvog grieha. Najprije ozbiljno dolazi u pitanje i sama valjanost zakletve, jer je obično (ako ne uvijek) učinjena bez dovoljnog promišljanja, koje se traži za tako ozbiljnu stvar kao što je zakletva. Drugo, ovakove su zakletve (ako su valjane) učinjene radi dobra djece (kazna za popravak). Ako je pak sada u času, kad bi trebalo izvršiti kaznu, bolje za uspjeh kod djeteta ne kazniti ga nego li kazniti, tada obveza zakletve već sama od sebe pada i nameće nam se dužnost učiniti ono što je bolje. Treće, te obećajne zakletve jesu zapravo prieteće (j. *comminatoria*) a od toga će nas oni, na koje se to odnosi, uvijek rado oprostiti i to se predmnieva.

Na ovaj se način savršeno spasava narav, dostojanstvo i velika društvozna važnost obećajne zakletve; načela i nauka Andeoskog Naučitelja i mnogih velikih bogoslova u ovom pitanju; smisao vjernika i naroda o obvezi obećajne zakletve nadalje za čas izvršenja; zatvaraju se vrata laksizmu i lošim posljedicama u ovom predmetu; a uza sve to poskrbljeno je i za ljudsku slabost i uklonjena je pogibelj mučnih skrupula. Dato je što je Božje (čast) u punoj mjeri Bogu, a što je ljudsko (mir savjesti) ljudima.

